Kuntaliitto
Kommunförbundet

Tuula Kock, Hannele Häkkinen

Lausunto

9.10.2017

Dnro 769/03/2017

StV@eduskunta.fi

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemistilaisuus 12.10.2017 klo 10.00

Hallituksen esitys eduskunnalle alkoholilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Yleistä

Alkoholilain keskeiset periaatteet säilyisivät pääosin ennallaan. Alkoholipitoisten aineiden elinkeinotoiminnan luvanvaraisuutta ja lupamenettelyä koskevat säännökset koottaisiin yhteen lakiin. Alkoholijuominen anniskeluun liittyvää sääntelyä kevennettäisiin.

Alkoholiyhtiöille kuuluvaa alkoholijuomien vähittäismyynnin yksinoikeutta muutettaisiin sallimalla entistä väkevämpien alkoholijuomien vähittäismyynti luvanvaraisesti esim. kaupoissa ja kioskeissa. Jatkossa saisi myydä enintään 5,5 tilavuusprosenttia sisältäviä alkoholijuomia esim. A-oluita, nykyistä vahvempia siiderietä, Long drink -juomia ja alkoholipitoisia juomasekoituksia ilman valmistustaparajoitetta. Vähittäismyyntioikeus valmistuspaikalla myönnettäisiin myös pienpanimoiden käsityöläisoluille. Tilaviinin, sahdin ja käsityöläisoluen vähittäismyynti sallittaisiin myös pienille alkoholijuomien tuottajille.

Anniskelun jatkoajat muutettaisiin luvanvaraisista ilmoituksenvaraisiksi. Kaikki anniskeluluvan haltijat saisivat anniskella kaikkia alkoholijuomia, ja anniskelupaikat saisivat oikeuden enintään 5,5 tilavuusprosenttisten alkoholijuomien vähittäismyyntiin. Alkoholijuomien markkinointioikeuksia laajennettaisiin.

Lain tarkoituksena on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta rajoittamalla ja valvomalla elinkeinotoimintaa alkoholihaittojen ehkäisemiseksi.

Kuntaliitto toteaa, että lakiluonnoksessa on lain vaikutusarvioista ja saatavissa olevasta tutkimustiedosta huolimatta valittu toteuttamistapa, jossa alkoholihaittojen kansanterveydellisiä ja yhteiskunnallisia vaikutuksia ei riittävästi huomioida.

Alkoholin kulutukseen vaikuttavat hinta, saatavuus ja markkinointi sekä kulttuuriset seikat ja asenteet. Alkoholihaitat eivät keskity pelkästään alkoholisteille ja alkoholin suurkuluttajille. Alkoholin liikakäyttö aiheuttaa merkittävää sosiaalista haittaa läheisille ja perheenjäsenille ja näkyy työelämässä poissaoloina ja tuottavuuden laskuna.

Kuntaliitto toteaa myös, että alkoholilain sisältö ja ehdotetut säännösmuutokset ovat ristiriidassa lain tarkoituksen kanssa. Alkoholilain esitetyillä säädösmuutoksilla helpotetaan alkoholin saatavuutta, jolla on tutkimustiedon perusteella vahva alkoholin käyttöä ja tätä kautta myös alkoholista syntyviä haittavaikutuksia lisäävä vaikutus. Esitetyn alkoholilain vaikutukset ovat päinvastaiset esitetyn lain tarkoituksen kanssa.

Taloudellisia ja elinkeinopoliittisia vaikutuksia

Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman tavoitteena on nostaa Suomen talous kestävän kasvun ja kohenevan työllisyyden uralle sekä turvata julkisten palveluiden ja sosiaaliturvan rahoitus.

Alkoholielinkeinoilla on kuntien näkökulmasta taloudellisia ja paikallista elinvoimaa tukevia vaikutuksia. Alkoholijuomien valmistus ja myynti tuottavat taloudellista hyötyä maataloustuottajille ja alkoholin valmistusta, kauppaa, markkinointia ja anniskelua harjoittaville yrityksille ja

www.kunnat.net
www.kommunerna.net

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14,00530 Helsinki
PL 200, 00101 Helsinki
Puh. 09 7711,faksi 09 771 2291
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
Andra linjen 14,00530 Helsingfors
PB 200, 00101 Helsingfors
Tfn 09 7711, fax 09 771 2291
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

työntekijöille. Muutoksessa 5500 kauppaan, kioskiin ja huoltamoille siirtyisi 350 Alkon myymälästä nykyistä väkevämpiä alkoholijuomia. Päivittäistavarakaupan ja panimoteollisuuden kannalta esityksen vaikutukset ovat positiiviset. Kaupan myynti saattaisi kasvaa jopa 5-6 %:a, mutta on mahdollista, että oluen myynti ei kasvaisi litramääräisesti, koska ostettaisiin vahvempaa olutta. Kulutuksen väkevöityminen ei lisäisi työvoiman tarvetta lainkaan. Mitattavia positiivisia elinkeinovaikutuksia voisi syntyä pienissä elintarvikemyymälöissä, joissa alkoholimyynnin osuus on suuri.

Anniskelun osuus alkoholijuomien kokonaiskulutuksesta on suhteellisen pieni, mutta sen osuus alkoholin myynnin arvosta on suhteellisen suuri. Anniskelun osuus alan verokertymästä ja työllisyydestä on puolestaan suuri. Anniskelumyynnin suhteellisen osuuden kasvattaminen finanssi-, työllisyys- ja terveyspolitiikan näkökulmasta voikin olla suurempi kuin siitä aiheutuvat haitat.

Alkoholijuomien valmistus, myynti ja markkinointi tuottavat yhteiskunnalle yli miljardin verotuloja, erilaisille yrityksille miljardien elinkeinotuloja ja alkoholin valmistukseen, myyntiin ja markkinointiin osallistuville työtuloja. Alkoholinkäyttö aiheuttaa kuitenkin miljardien eurojen välittömät ja välilliset kustannukset julkiselle taloudelle ja elinkeinoelämälle.

Koska juomien saatavuus paranisi, juomien valikoima laajenisi ja hintataso halpenisi kilpailun lisääntyessä, niin kokemuksellisen ja teoreettisen tiedon perusteella voidaan todeta, että alkoholijuominen myynti ja kulutus lisääntyisi.

Verotulot voisivat lisääntyä kulutuksen väkevöitymisen ja myynnin lisäyksen takia noin 65 miljoonalla eurolla. Alkoholin aiheuttamat haittakustannukset valtiolle ja kunnille kasvaisivat. Esim. alkoholisairauksien hoitojaksot voisivat lisääntyä 1500:lla. Nykyisiin alkoholihaittojen välittömiin kustannuksiin (1,3 miljardia euroa) viiden prosentin kokonaiskulutuksen lisäys voisi merkitä 65 miljoonan euron lisäystä. Kustannusten lisäys olisi tällöin sama kuin alkoholiverotulojen arvioitu lisäys.

OECD:n raportin mukaan alkoholin vaikutus työpaikoilla on noin yksi prosentti bruttokansantuotteesta, joka vastaa noin kahden miljardin euron vuotuista tuotannon menetystä Suomessa.

Kuntaliitto suhtautuu positiivisesti esityksen paikallista elinvoimaa ja yrittäjyyttä tukeviin mahdollisuuksiin sekä ehdotettuihin elinkeinon harjoittamista joustavoittaviin toimiin. Kuntaliitto pitää kannatettavana esitystä käsityöläisoluiden tuomisesta samalle viivalle tilaviinin ja sahdin kanssa, vaikka em. muutoksen työllisyysvaikutukset arvioidaankin vähäiseksi. Pienpanimoiden toimintaedellytysten parantaminen voidaan nähdä kuitenkin toimenpiteenä, josta koituu suomalaiselle matkailulle ja ruokakulttuurille hyötyjä. Kuntaliiton näkemyksen mukaan anniskelumyynnin suhteellisen osuuden kasvattamisen hyödyt voisivat olla haittoja suuremmat sekä työllisyys-, talous-, että turvallisuusnäkökulmat huomioon ottaen.

Sosiaali- ja terveysvaikutuksia

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen hallitusohjelmaan on kirjattu 10-vuotistavoitteeksi, että suomalaiset voivat paremmin ja kokevat pärjäävänsä erilaisissa tilanteissa. Tavoitteena on, että terveys- ja hyvinvointierot kaventuvat. Sosiaali- ja terveyspalveluiden rakenneuudistuksen tavoitteena taas on terveys- ja hyvinvointierojen kaventaminen sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannusten nousun hillintä.

Suomalaisten hyvinvointi ja terveys ovat kohentuneet ja elinajan odote pidentynyt. Sukupuolella, siviilisäädyllä ja sosioekonomisella asemalla on kuitenkin edelleen merkittävä vaikutus terveyteen ja hyvinvointiin. Terveys ja hyvinvointi siirtyvät hyvällä ja huonolla tavalla sukupolvelta toiselle.

Nuorten alkoholinkäyttö on yleisesti vähentynyt 2000-luvulla. Alkoholinkäyttö ja humalajuominen ovat lisääntyneet niillä 14-16-vuotiailla nuorilla, joiden perheiden sosioekonominen asema on heikoin ja joilla on masennusta. Runsas alkoholinkäyttö on yleisintä niillä, jotka eivät ole perusasteen jälkeen hakeutuneet jatkokoulutukseen, ja työttömillä. Nuorena runsaasti alkoholia käyttävät päätyvät muita useammin myöhemmällä iällä työkyvyttömyyseläkkeelle. Ikääntyvien lisääntyvä alkoholinkäyttö on myös kasvava ongelma.

Alkoholinkäyttö kytkeytyy mielenterveysongelmiin, itsemurhiin ja väkivaltarikoksiin. Alkoholinkäyttö on tärkein yksittäinen aikuisväestön terveyttä heikentävä riskitekijä Suomessa. Alkoholi ja tupakka aiheuttavat puolet eri väestöryhmien välisistä kuolleisuuseroista. Haittojen vähentämiseksi tarvitaan toimia, jotka kohdistuvat niin koko väestöön kuin suurkuluttajiin.

Alkoholinkäyttö aiheuttaa miljardien eurojen välittömät ja välilliset kustannukset. Jos alkoholin kokonaiskulutus lisääntyisi esim. 5-6 prosenttia ja erilaiset haitat saman verran, tämä merkitsisi alkoholikuolemien lisääntymistä vuosittain 150:llä ja alkoholisairauksista ja tapaturmista johtuvien sairaalahoitojaksojen lisääntymistä 1500:lla.

Kuntaliitto yhtyy laajasti esityksen sosiaali- ja terveysvaikutuksiin. Uudistuksen seurauksena terveyserojen kaventuminen vaarantuu sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden tarve ja kustannukset lisääntyvät.

Kuntaliitto kiinnittää huomiota erityisesti nuorille aiheutuviin alkoholihaittoihin. Alkoholijuomien, erityisesti nuoriin vetoavien juomasekoitusten, saatavuuden ja myynnin edistämisen lisääntyminen kaupoissa, kioskeissa ja huoltamoilla voi hidastaa alaikäisten alkoholinkäytön vähenemistä ja pahimmillaan kääntää suunnan uudelleen nousuun. Pienten lasten huostaanotot liittyvät usein vanhempien ja huoltajien päihteiden käyttöön. Nuorten kohdalla huostaanotot liittyvät usein nuorten omaan päihteidenkäyttöön ja käytöshäiriöihin.

Alkoholilain uudistuksen lähtökohtana tulisi olla kansanterveydellisten tavoitteiden ensisijaisuus, vaikka uudistuksessa pyritään huomioimaan myös muut intressit.

Vaikutuksia viranomaisten ja kunnan toimintaan

Alkoholinkäytön lisääntyminen lisää poliisin hälytystehtäviä ja tietyt rikokset, kuten pahoinpitelyt, tulevat arvioiden mukaan lisääntymään. Päihteiden käyttöön liittyvät hälytystehtävät tulevat lisääntymään etenkin viikonloppuisin ja ravintoloiden aukioloaikojen pidentyessä painottuvat aamuyön tunteihin. Tämä lisää poliisin resurssien tarvetta ja kustannuksia. Järjestyksen ylläpidon osuus nykyisistä 1,3 miljardin euron välittömistä kustannuksista on noin 240 miljoonaa euroa. Vaikka järjestysongelmien kasvu olisi vain joitakin prosentteja, edellyttäisi se 10-15 miljoonan lisäresurssia. Myös pelastustoimen tehtävät ja kustannukset lisääntyisivät. Anniskelua saa jatkaa jatkoaikailmoituksella enintään klo 4:ään lupaviranomaiselle tehdyllä jatkoaikailmoituksella. Kunnalla on kuitenkin oikeus kieltää anniskelun jatkaminen tai rajoittaa sitä määrätyllä kunnan alueella. Kunnan päätös voi koskea kaikkia viikonpäiviä tai määrättyjä viikonpäiviä.

Kuntaliitto pitää myönteisenä laissa ehdotettua kuntien oikeutta kieltää anniskelun jatkaminen kello 1.30 jälkeen kunnan alueella tai määrätyllä kunnan alueella. Kuntaliitto haluaa kiinnittää huomioita siihen, että järjestyshäiriöillä on vaikutuksia kuntalaisten turvallisuuteen.

Yhteenveto

Esityksen mukaan alkoholilain kokonaisuudistuksen tavoitteena on sovittaa yhteen erilaisia intressejä, mikä on haastava tehtävä. On myös tosiasiallisesti vaikeaa arvioida etukäteen ehdotetun uudistuksen kaikkia seurannaisvaikutuksia, koska ne ovat sidoksissa niin yksilöiden käyttäytymiseen kuin myös laajempaan yhteiskunnalliseen, taloudelliseen ja kulttuuriseen kehitykseen. Vaikka alkoholin myynnin kasvu on positiivista joidenkin elinkeinoalojen näkökulmasta, on huomioitava alkoholin aiheuttamat haitat. Alkoholin kokonaiskulutusta lisäävä lakiuudistus vaikuttaa haitallisesti väestön terveyteen ja hyvinvointiin. Yhä useampi kohtuukäyttäjä siirtyy riskikäyttäjäksi ja riskikäyttäjä suurkuluttajaksi. Erityistä huomiota on kiinnitettävä sikiöiden, lasten ja nuorten suojaamiseen alkoholihaitoilta ja huomioitava ikääntyvien kasvava alkoholinkäyttö ja siitä aiheutuvat haitat. Suomalaisella yhteiskunnalla ei ole varaa alkoholista johtuvien haittakustannusten merkittävään kasvuun.

SUOMEN KUNTALIITTO

Tuula Kock
asiantuntijalääkäri